

Swietłana Sysojewa

PEDAGOGIKA PORÓWNAWCZA W KONTEKŚCIE ROZWOJU OŚWIATOLOGII

W artykule rozważany jest przedmiot, problem, cel, status i zadania pedagogiki porównawczej w kontekście tworzenia oraz rozwoju naukowego zintegrowanego poznania edukacji – oświatologii. Pokazano, że oświatologia sprzyja sensowności i misji pedagogiki porównawczej oraz naukowej przestrzeni oświatowej, a oświatologiczne podejście umożliwia badania porównawcze, pokonywanie barier między dyscyplinami, wejście na wyższy poziom efektywności tych badań, a także tworzy metodologię podejścia międzydyscyplinarnego i wielodyscyplinarnego.

Słowa kluczowe: pedagogika porównawcza – komparatystyka; oświatologia; podejścia: dyscyplinarne, międzydyscyplinarne, wielodyscyplinarne.

Svitlana Sysoieva

COMPARATIVE PEDAGOGY IN THE DEVELOPMENT OF EDUCOLOGY

It is observed the object, subject, purpose, status and tasks of the comparative pedagogy in the context of the establishment and development of the scientific field of integrated research of education – educology; it is defined that educology contributes to rethinking the place of comparative pedagogy in the science educational area and educology approach helps to overcome the disciplinary barriers in the comparative studies and to reach high productive level which is provides by interdisciplinary methodology and multidisciplinary approaches.

Comparative study as educational discipline acquaints students with the laws of the global educational process; forms the capacity for distinguishing general, special and individual in the development of educational systems; promotes general and pedagogical culture.

Focus during the study of the discipline should be given to the analysis of the positive and negative effects of foreign experience of the educational development that enables deeper understand own problems, prevent mistakes and failures, increase the efficiency of the national educational system using world experience.

Studying of this course plays an important role in the improving of the methodological culture of students, promotes arming them with new methods of research, demonstrates the best traditions of humanistic pedagogy and creates awareness of the complexity and ambiguity of such a phenomenon as education.

Keywords: comparative pedagogy; comparative studies; educology; disciplinary approach; interdisciplinary approach; multidisciplinary approach.

Рецензенти

Т. Левовицький – д. хаб. гум. н., проф.

О. Безпалько – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 01.11.14

УДК 001.891:378 (045)

Ірина Соколова

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ КОМПАРАТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОСВІТІ

У статті представлено характеристику компаративного дослідження; обґрунтовано сукупність наукових підходів до проведення компаративного педагогічного дослідження, необхідних для осмислення категорій і обґрунтування явищ і процесів, які відбуваються в освітніх системах різних країн; розкрито особливості реалізації базових, парадигмальних і інструментальних підходів у площині дослідження проблем вищої освіти з урахуванням визначених функцій – гносеологічної, оцінювальної, функціонально-технологічної.

Ключові слова: вища освіта; компаративне дослідження; компаративний аналіз; наукові підходи.

Вступ. Постулюючи тезу про актуальність дослідження методологічних засад педагогічної компаративістики, ми виходимо з певних міркувань.

По-перше, компаративізм є науковою парадигмою сучасного міждисциплінарного знання про загальне, специфічне, особливе у досліджуваних об'єктах, явищах і процесах, а також про методологію наукового пошуку. В останні роки в Україні активізувалися пошуки вітчизняних

учених у галузі порівняльної педагогіки, зокрема методології компаративістики. Наукові розвідки скеровані на дослідженні історії (Л.Гук, Н. Лавриченко, Н. Муқан, Н.Ничкало) і методології порівняльно-педагогічних досліджень (О.Локшина, О. Матвієнко, О.Отіч, Л. Пуховська, В.Садова, С.Цюра). Методологія педагогічної компаративістики стала підґрунтям для дослідження процесів інтернаціоналізації

(А. Сбруєва) модернізації вищої освіти (С. Калашнікова), інтеграційних процесів в освіті (Н. Відюк), ступеневих програм вищої освіти (Н. Авшенюк). Порушена проблематика, безперечно, сприяє адекватному осмисленню змін, що відбуваються у сфері вищої освіти.

По-друге, розвиток методологічних систем необхідний для того, щоб крізь призму предмета дослідження побачити весь спектр фактів, емпіричних матеріалів, експериментальних даних у галузі освіти і виховання, накопичених світовою спільнотою (Цюра С., 2013, с.7). Для розв'язання дослідницьких завдань здобувачі наукового ступеню використовують компаративний метод, володіння яким, так само, як і технологією компаративного аналізу, є необхідною складовою професійної компетентності педагога-дослідника.

Дослідження проблем вищої освіти (яке ми визначили предметом даної розвідки) стає можливим за умов порівняльного аналізу систем вищої освіти різних країн і мегарегіонів, що мають специфічний зміст, структуру й функції, але зорієнтовані на подолання вузьких національних кордонів, диверсифікацію освітніх і наукових програм, інтегрування вищої освіти у світову і європейську.

У продовження вищенаведених аргументів окреслюється мета статті, яка спрямована на осмислення підходів до проведення компаративного дослідження проблем вищої освіти.

Компаративний аналіз і компаративне дослідження: визначення. Звернемо увагу, що для означення суті підходів варто розрізнити поняття «компаративний аналіз» і «компаративне дослідження», оскільки певне узгодження понять створює умови для їх коректної інтерпретації.

Компаративний аналіз є методом наукового дослідження, результатом дії якого є встановлення спільних і відмінних (специфічних) ознак у предметі дослідження (наприклад, зарубіжних освітніх систем) з наступними операціями по їх упорядкуванню, систематизації, класифікації або типологізації. Ми порівнюємо явища задля глибшого пізнання системи відношень між ними, які характеризують: тотожність / подібність / відмінність; спільне / особливе / унікальне; універсальне / зональне / локальне; загальнолюдське / інтернаціональне / національне; загальне / особливе / індивідуальне тощо.

Компаративне дослідження проблем вищої освіти є ефективною дослідницькою стратегією, оскільки оперує широким колом даних, здобутих шляхом ґрунтовного опрацювання потужних інформаційних пластів у різних джерелах. Для компаративного дослідження характерна гносеологічна цілісність і постійна методологічна рефлексія наукового педагогічного знання. Це означає, що в такому дослідженні вивчення об'єктів, виявлення їх специфіки, властивостей і зв'язків завжди супроводжується цілеспрямованими

дослідницькими процедурами, які передбачають використання комплексу методів і прийомів пізнання даних об'єктів.

Компаративне дослідження є міждисциплінарним, оскільки породжує міждисциплінарне знання як педагогічно інтерпретоване знання про природу і сутність розвитку особистості, суспільства і пізнання (Б. Бім-Бад). Синергія різних галузей знань про педагогічні явища і процеси означає, що використання безлічі теорій і підходів, притаманних різним наукам, не призводить до їх невпорядкованої взаємодії, а навпаки – породжує якісно нове знання. Компаративне дослідження також спрямоване на формування прогнозів і перспектив (Гневко В.А., 2013, с.44).

Функції методологічних підходів: ракурси дослідницького бачення проблеми. У сучасній педагогічній науці, зазначає О.Отич, склалася велика кількість методологічних підходів, що дозволяють з різних боків розглянути досліджувані педагогічні явища, узявши за основу певний їх аспект. Поряд з традиційними методологічними підходами, які міцно утвердилися у наукових дослідженнях з проблем гуманістичної педагогіки (особистісний, індивідуальний, диференційований, діяльнісний, аксіологічний, антропологічний, екзистенціальний, акмеологічний, контекстний, компетентнісний тощо), все більш вагоме місце посідають нові методологічні підходи (полісуб'єктний, креативний, семіотичний, герменевтичний, феноменологічний, цивілізаційний, холістичний), які більше узгоджуються з сучасними соціальними та освітніми реаліями світу, «що стрімко змінюється» (Жак де Лор) (Отич О.М., 2010, с.41).

Наукові підходи до проведення компаративного дослідження проблем вищої освіти розуміються нами як сукупність парадигматичних і прагматичних установок, що визначають концепцію наукового пошуку, міждисциплінарну стратегію осмислення феномену і тактику операційних дій дослідника для здобуття міждисциплінарного знання і інтерпретації результатів порівняльних розвідок.

В основу класифікації наукових підходів до проведення компаративних досліджень проблем вищої освіти ми поклали ступінь повноти пізнання ученим-компаративістом об'єктів і процесів, які у повній мірі розкривають сучасні контексти розвитку освітніх систем у різних регіонах світу. Наукові підходи є основою для об'єднання принципів, методів, позицій у гносеологічну цілісність, розширюючи область компаративного дослідження шляхом залучення широкої фактологічної бази. Саме тому, основними функціями підходів у реалізації завдань компаративного дослідження ми визначаємо гносеологічну, оцінювальну, функціонально-технологічну.

Гносеологічна функція полягає у розробці знання про вищу освіту і освітні процеси, яке відповідає

основним критерієм науковості – верифікації, цілісності, системності та ін. Отже, кінцевим результатом застосування методологічних підходів у компаративних дослідженнях є істинне, науково обґрунтоване знання про освіту. Оцінювальну функцію методологічних підходів можна вважати однією з найважливіших для сучасних компаративних педагогічних досліджень. Оцінці, в межах методологічних підходів, підлягають як вища освіта, так і інші явища, що пов'язані з розвитком освітніх систем у різних країнах. Оцінювальна функція реалізується шляхом зіставлення проблем вищої освіти, що постулюються в кожному з підходів. Функціонально-технологічна функція полягає у розробці і застосуванні компаративістом сукупності методів, прийомів, засобів пізнання об'єктів, які забезпечують об'єктивність інформації, неупередженість в оцінках явищ і процесів тощо.

Синергія підходів до проведення компаративного дослідження. Розглянемо особливості реалізації системи методологічних підходів у дослідженні проблем вищої освіти, яка представлена трьома групами. Застосування першої групи – *базових підходів* (системного, системно-історичного, синергетичного), на нашу думку, забезпечує якість виконання дослідницької програми з точки зору обґрунтування методології і методики компаративного педагогічного дослідження. В основі другої групи підходів – *парадигмальної* (культурологічного, аксіологічного) покладено концепції і теорії, що детермінують процеси розвитку, реформування, модернізації вищої освіти у суспільстві. Третя група – це *інструментальні* підходи (історіографічний, історико-компаративний, герменевтичний, наративний, тезаурусний), які володіють дієвим алгоритмом рішення стандартизованих дослідницьких завдань. Зосередимося на розгляді кожної групи у площині дослідження проблем вищої освіти.

Енциклопедичне поняття «система» визначається як сукупність елементів, що перебувають у відношеннях і зв'язках один з одним, а відтак утворюють певну цілісність, єдність. З позицій системно-структурного аналізу (Р.Акофф, В.Афанасьєв, В.Беспалько, Л.Берталанфі, Т.Ільїна, О.Ковальов, Ю.Конаржевський, Н.Кузьміна, В.Сластьонін, А.Холл, Р.Фейджин) ми розглядаємо вищу освіту як цілісну систему із множиною пов'язаних між собою компонентів (елементів, підсистем), що певним чином впорядковані, характеризуються відносно стійкою цілісністю, ієрархічною побудовою, розгалуженими зв'язками та відносинами із зовнішнім середовищем, а також наявністю суб'єкта та об'єкта. За таких умов відносно самостійні компоненти вищої освіти (управління, структура, зміст, функції тощо) у компаративному дослідженні подаються не ізольовано, а в їх взаємозв'язку. Це, у свою чергу, дозволяє виявити загальні системні властивості та якісні характеристики, що є основою системи окремих елементів. Аналіз особливостей протікання

окремих процесів (приміром, професійної підготовки вчителя, розвитку майбутнього вчителя тощо) у такій системі дає можливість упорядкувати їх та розглядати як єдине ціле, у взаємодії й кореляційному зв'язку між собою.

Педагогічні явища, які характеризують систему вищої освіти, її історію і сучасний стан, особливості функціонування і розвитку у певний період, сприймаємо у двох вимірах: діахронії (від гр. *dia* – через, крізь; *chronos* – час) і синхронії (від гр. *synchronos* – одночасність). Перший – часовий, процесуальний, історичний – дає уявлення про еволюцію національних систем вищої освіти. Другий – структурний, системний, асоціативний – полягає в одночасному співвіднесенні низки явищ, які притаманні системі вищої освіти, виявляючи при цьому аналогії та контрасти, типологічні спільності і відмінності між ними. З погляду М. Кагана, типологія – це групування гомогенних об'єктів. Гетерогенна множина об'єктів може бути простою сукупністю різних об'єктів або деяким системним об'єднанням певних елементів. Згідно з цим, першою множиною об'єктів є «класифікація», а другою – «систематизація» (Каган М.М., 1977, с.18–19). Відтак, логічним у компаративному дослідженні є вибудовування певного ланцюжка дій: типологізація, класифікація, угруповання, узагальнення тощо.

Системно-історичний підхід (В. Беспалько, С. Вітвицька, І.Соколова), як методологічна основа дослідження, дає змогу простежити трансформацію історико-педагогічного знання про вищу освіту у певній країні або регіоні світу. Системно-історичний підхід, наприклад, до оцінки зарубіжного педагогічного досвіду професійної підготовки вчителів передбачає розгляд як окремих інваріантно-інтеграційних сторін освітнього процесу, так і цілісного охоплення шкільної, педагогічної, університетської освіти в їх єдності і внутрішніх зв'язках. Здобуте наукове знання відображає виявлені тенденції і протиріччя розвитку педагогічної освіти, фактори впливу на її розвиток; визначає системно-історичні зв'язки, особливості реформування і модернізації вищої освіти. Системний аналіз дозволяє відбирати найбільш успішний досвід професійної підготовки вчителів і трансформувати у вищу освіту України.

Синергетичний підхід (С. Сисоєва, О. Чалий) сьогодні стає перспективним і поширеним, тому що ідея самоорганізації лежить в основі прогресивної еволюції, яка характеризується виникненням більш складних та ієрархічно організованих систем, у тому числі й педагогічних. Вона дозволяє краще врахувати вплив соціального середовища на розвиток наукового пізнання сучасних концепцій вищої освіти (неперервності, ступневості, стандартизації) у площині їх практичної реалізації у вищій школі.

Погляд на сучасну сферу освіти як синергетичну систему, наголошує С.Сисоєва, змінює наше уявлення про випадковість та необхідність в освітніх

системах, незворотність освітніх процесів, дозволяє по іншому зрозуміти характер та сутність ентропійних процесів в освітніх системах (Сисоєва С.О. 2012, с.25).

Кожне з ключових понять синергетики – самоорганізація, нелінійність, хаос, порядок, біфуркація – мають бути проаналізовані автором, який претендує на усебічність і об'єктивність дослідження системи вищої освіти. Синергетичний підхід вивляє спільність закономірностей і принципів самоорганізації різних макросистем, зокрема соціальних. Відтак цілком закономірним виглядає висновок: міждисциплінарні порівняльні дослідження вищої освіти виявляють синергетичний ефект впливу процесів глобалізації, євроінтеграції, інформатизації тощо суспільства на розвиток вищої освіти, особливості трансформації у нових умовах Європейського освітнього простору, вибудовування національних систем підготовки фахівців, осмислення можливих ризиків упровадження реформ і визначення перспектив розвитку транснаціональних і національних систем вищої освіти.

Закони діалектики відображають еволюцію цінностей суспільства, сприяють кращому розумінню пріоритету загальнолюдських, європейських, національних, етнічних, професійних тощо цінностей. Цінності вищої освіти діють на кожному етапі його розвитку як моральні імперативи. Ці цінності не можна встановити авторитарним шляхом, вони еволюціонують разом з розвитком змісту освіти, разом зі зміною соціокультурного середовища. У такому разі дослідник звертається до аксіологічного підходу як важливого методологічного орієнтиру.

Аксіологічний підхід (І.Соколова, Л. Хоружа) означає визначення й адекватне сприйняття цінностей держави у сфері вищої освіти, оскільки вони відображають колективну значущість цього культурного феномена для розбудови її майбутнього. Приміром, для дослідника важливо визначити провідні принципи, які встановлюють тісний зв'язок між діями держави, розвитком суспільства і прагненнями особистості вчителя реалізовувати цінності (цивілізаційні, національні, етнічні) у професійній діяльності. Цілком логічно для компаративіста в якості матриці для визначення структури аксіологічних знань виділити цінності життєдіяльності людини, професійні (педагогічні) і особистісні цінності як компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя. Варто додати, що аксіологічний підхід сприяє уникненню світоглядних, політичних, ідеологічних, наукових та інших інтелектуальних інформаційних помилок в процесі компаративного дослідження.

За допомогою *культурологічного підходу* (К. Бражник, І. Вільчинська, С.Владимирова, М. Лещенко, Г. Онкович, В. Сластьонін) розглядаємо розвиток вищої освіти в окреслений хронологічними межами дослідження період як явище культу-

ри, результат накопиченого країною суспільного досвіду реформаційних, модернізаційних змін у соціальному інституті, яким є освіта.

Як засвідчує історія, будь-яке суспільство – чи то окрема країна, чи людство в цілому – перебуває у стані постійних змін. Виникають і зникають країни і цивілізації, здійснюються реформи і революції, розвиваються чи, навпаки, занепадають різні сфери суспільного життя. Усі ці зміни узагальнюються одним поняттям – «історичний процес». Історико-науковий опис завжди є реконструкцією, мета якої полягає в адекватному відображенні реальності історичного минулого (Колінгвуд Р.Ж., 1996, с. 27-34), зафіксованого у першоджерелах як основи і носія наукового знання про призначення вищої освіти у суспільно-політичному житті країни.

Реалізація *історіографічного підходу* (Н. Гупан, О. Дзевєрін, Н. Дічек, Е. Дніпров) передбачає критичний аналіз історико-педагогічних джерел з окресленої проблеми на різних етапах розвитку вищої освіти (педагогічної, університетської); узагальнення нагромаджених наукових і емпіричних знань; вивчення теорії і практики вищої освіти у наукових працях учених; залучення якомога ширшого кола наукової інформації для отримання об'єктивних висновків щодо проблем, перспектив розвитку різних систем вищої освіти, особливостей реалізації різних моделей підготовки фахівців.

Історико-компаративний підхід (В. Крикун, К. Корсак, Н. Муқан, Л. Пуховська) полягає в можливості виявлення загального, подібного і відмінного в явищах, що характеризують визначений об'єкт дослідження у її історичному розвитку. Методологія історико-компаративних педагогічних досліджень не зводиться лише до використання порівняльного методу. Такі дослідження охоплюють проблематику творення педагогічних парадигм, педагогічних ідеалів і уявлень різних народів про цілі і цінності вищої освіти у різні історичні епохи, у різних країнах. Зіставляючи національні традиції вищої освіти, компаративістика прагне глибше пізнати як їхні спільні і самобутні риси, так і закономірності світового процесу, проектуючи їх на широкі культурні, історичні, ідеологічні, етнічні контексти минувшини і сучасності.

Однак, виникає цілком доречне питання: чи можливо взагалі говорити про розуміння абсолютно чужої культури, навіть володіючи мовою країни, вища освіта якої є предметом дослідження? Які ще підходи мають стати в нагоді компаративісту для суб'єктування елементів знань про предмет дослідження?

Ми вважаємо, що герменевтика затребувана як методологія гуманітарного освоєння феноменів культури (до якої відносимо вищу освіту), в основі якої ідея впливу механізмів читання та інтерпретації культурних текстів на свідомість людини в цілому, на способи її мислення і світорозуміння, а також (опосередковано) і на інші види діяльності, в тому

числі на прогнозування, моделювання, проектування, діагностику та педагогічне спілкування (Закирова А.Ф., 2009, с.3-14). Об'єктом герменевтики як методології гуманітарного пізнання (А.Закірова) є людина, включена у систему розгалужених соціокультурних зв'язків, а її предметом – текст як явище гуманітарної культури і механізм, керуючий процесом розуміння.

Герменевтичний підхід вимагає розгляд педагогічної дійсності у площині категорій «сенси» і «розуміння», перетворюючи її на рефлексуюче проектування. За допомогою герменевтичного підходу відбувається взаємозв'язок особистісних сенсів суб'єктів проектувального процесу і сенсів розвитку проектованої системи. Це дозволяє зазначеним суб'єктам самовизначитися у просторі сучасної педагогічної дійсності, здійснюючи рефлексію своєї суб'єктної позиції в процесі розвитку навчально-виховних систем (Дубасенюк О.А., 2011, с.15-16).

У площині *герменевтичного підходу* (О. Вознюк, О. Дубасенюк, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Хоружа, Н. Чепелева) відбувається рефлексія історико-педагогічного знання про вищу освіту, представленого у вигляді наукових текстів (архівних джерел, періодичних видань, наукових монографій, аналітичних оглядів тощо різними мовами).

Так, опрацювання джерельної бази, зокрема нормативно-правових документів, підписаних Міністрами європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти (1999-2012 рр.), дозволило нам виділити параметри Болонського процесу, які ми класифікували на обов'язкові, рекомендаційні і факультативні.

Обов'язкові параметри Болонського процесу розглядаються як першорядні для створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та поширення європейської системи вищої освіти у світі. До них відносяться: трирівнева система вищої освіти; академічні кредити ECTS; академічна мобільність студентів, викладачів та адміністративного персоналу вузів; Європейський додаток до диплома; контроль якості вищої освіти; створення єдиного європейського дослідницького простору. Рекомендаційні параметри Болонського процесу є корисними у просуванні його принципів у кожній країні-учасниці і, на наш погляд, включають: єдині європейські оцінки якості освіти і навчання за формалізованими результатами; активну залученість студентів у навчальний процес і науково-дослідницьку роботу; соціальну підтримку малозабезпечених студентів; освіту протягом усього життя. Факультативні параметри Болонського процесу спрямовані на гармонізацію змісту освіти за напрямками підготовки фахівців і ефективну організацію навчального процесу з урахуванням потре споживачів освітніх послуг, інтересів роботодавців та запитів суспільства. Це відбувається шляхом упровадження модульної системи організації навчання і нелінійних траєкторій

навчання, курсів за вибором студентів, академічних рейтингів студентів і викладачів; поширенням різних форм дистанційного навчання.

Розглянемо сутність ще одного наукового підходу дослідження проблем вищої освіти – нарративного (від англ. «оповідання»), який використовується у психологічних, філософських, історико-педагогічних дослідженнях через застосування розгорнутого оповідання як способу розуміння й відображення історичних феноменів. Це, певною мірою, як вважають О. Вознюк, О.Дубасенюк, інформаційно надлишковий спосіб передачі наукових даних (характерний для природних мов), які потім мають отримати певну наукову інтерпретацію (Дубасенюк О.А., 2011, с.15).

Спіраючись на умовиди Л. Ваховського, О. Вознюк, О. Дубасенюк Н. Сейко, О. Сухомлинської, С. Терепищого та розмірковуючи про особливості реалізації нарративного підходу у компаративних дослідженнях, логічно було б виокремити його основні характеристики. По-перше, ретроспективність, тобто аналіз подій минулого через їх проекцію на сучасність і на майбутнє; по-друге, перспективність як залежність історичної оцінки від власної авторської позиції дослідника; по-третє, вибірковість, що означає добирання саме тієї інформації, яка сприяє множинності інтерпретацій соціально-педагогічних подій на фоні певного соціо-культурного контексту; по-четверте, комунікативність як вплив на соціально-педагогічне знання культурного дискурсу; по-п'яте, суб'єктивної об'єктивації, що передбачає визначення взаємозалежності історичних інтерпретацій і соціальних умов, у межах яких вони є значущими, суттєвими для дослідника. Відтак цілком закономірним виглядає висновок про аксіологічну спрямованість нарративу: створення власної (авторської) соціально-педагогічної історичної інтерпретації періодів розвитку вищої освіти, ціннісно-мотиваційного контексту освітніх реформ, культурного фону подій, що свідчать про продуктивність реформаційних змін або модернізаційних процесів у досліджуваній період.

Тезаурусне моделювання порівняльно-педагогічного знання (С.Сисоева, І.Соколова) ґрунтується на припущенні, що вся сукупність використовуваних компаративистом понять (термінів) і зв'язків між ними достатньо точно моделює структуру знання предмета дослідження.

Гіпотетично можна припустити таке: проаналізувати наукові концепції та педагогічні теорії по суті означає порівняти фрагменти тезаурусів і виділити спільні або відмінні фрагментарні ізоморфізми. При цьому слід зауважити, що ізоморфізм, у свою чергу, породжується частковим накладенням або перетином дослідницьких перспектив і галузей знань або предметних областей, що визначені для порівняння (Соколова І.В., Сисоева С.О., 2010, с. 44-47). Це уможливорює здійснювати міждисциплінарне

перенесення фрагментів теоретичного знання, формулювати і вирішувати проблеми за аналогією з порівнюваними суміжними з педагогікою галузями знань. Відтак можна вибудовувати теоретичну модель предмету компаративного дослідження і описати її мовою певної галузі знань, використовуючи ізоморфні структури з інших тезаурусів, наприклад, психологічних, соціологічних, політичних.

Міждисциплінарний обмін знаннями у тезаурусі вищої освіти розуміється нами як проблема інтеграційних відносин на рівнях: історико-педагогічному (коли представлено генезис поняття, аналізується практичний досвід його використання в різних контекстах і соціальних формаціях); логічному (рід-вид) та системно-структурному (як частина – ціле); мовно-семантичному, що означає виділення «ядра», зміст якого визначають базові поняття, закономірності їх формування для логічного обґрунтування різних дефініцій термінів і контекстів їх застосування.

Висновки. Продуктивні наукові підходи компаративного дослідження (системний, системно-історичний, синергетичний, історіографічний, історико-компаративний, герменевтичний, аксіологічний, нарративний, тезаурусний) є основою для об'єднання принципів, методів, позицій в гносеологічну цілісність і відповідно розширюють область дослідження, орієнтуючи на пошук додаткової фактичної бази для порівняльного аналізу феномена – вищої освіти. Кожний з розглянутих підходів сам по собі не забезпечує у повній мірі методологічну базу компаративного дослідження. Застосування сукупності методологічних підходів є умовою отримання об'єктивної інформації, виголошення висновків і рекомендацій у площині дослідження проблем вищої освіти. Наші подальші розвідки будуть скеровані на обґрунтування методики проведення компаративного дослідження.

Література

1. **Закирова А.Ф.** Методы педагогической герменевтики как средство гуманитаризации педагогического знания / А.Ф. Закирова // Образование и наука. Известия УрО РАО. – № 1 (58). – 2009 – С. 3–14.
2. **Каган М. С.** Системное рассмотрение основных способов группировки / М.С. Каган // Филос. и социол. исследования. – 1977. – Вып. 17. – С. 17–25.
3. **Колінгвуд Р. Ж.** Ідея історії. / Р.Ж. Колінгвуд – К., 1996. – С. 27 – 34.
4. Методологические проблемы дисциплинарных и междисциплинарных исследований в социально-гуманитарных науках : Коллективная монография / Под общ. ред. В.А. Гневко. – СПб., 2013. – 250 с.
5. **Отиц О.М.** Методологічні принципи наукового дослідження // Вісник Чернігівського держ. пед. унів-ту [Текст]. Вип. 76 / Чернігівський держ. пед. ун.-т ім. Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧДПУ, 2010. – 380 с. (Серія: Педагогічні науки).
6. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 412 .
7. **Сисоєва С.О.** Сфера освіти як об'єкт дослідження / С.О.Сисоєва // Польсько-український / українсько-польський щорічний «Освітологія». – К.: ВП «Едельвейс». –2012. –Випуск I. – 120 с. – С.22 – 29.
8. **Соколова І.В.** Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С.О. Сисоєва, І.В. Соколова / АПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т – Київ – Маріуполь: 2010. – 299 с.
9. **Цюра Світлана.** Особливості методології порівняльних педагогічних досліджень / Світлана Цюра // Порівняльно-педагогічні студії. – № 2-3 (16-17), 2013. – С. 7–13.

References

1. **Zakirova A.F.** (2009) Pedagogic Hermeneutic methods as a way of humanitarization Pedagogic knowledge // Obrazovanie i nauka. Izvestija UrO RAO. – № 1 (58). – 2009 – P. 3–14. (in Russian)
2. **Kagan M.S.** Systematic examination of the main ways of grouping // Filos. i sociol. issledovanija. –1977 – Vol. 17 – P. 17–25. (in Russian)
3. **Collingwood R. G.** The idea of History. – K., 1996 –S. 27 – 34. (in Ukrainian)
4. Methodological problems of disciplinary and interdisciplinary research in the social and human sciences: Kollektivnaja monografija / Pod obshh. red. V.A. Gnevko. – SPb., 2013. – 250 p. (in Russian).
5. **Otych A.M.** Methodological principles of scientific research // Visnyk Chernihivs'koho derzh. ped. univ-tu [Tekst]. Vyp. 76 / Chernihivs'kyj derzh. ped. un.-t im. T.H. Shevchenka; hol. red. Nosko M.O. – Chernihiv : ChDPU, 2010. – 380 s. (Seriya: Pedagogichni nauky). (in Ukrainian)
6. **Dubaseniuk O.A.** Vocational teacher education: a competency approach: monohrafiya / za red. O. A. Dubasenyuk. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – 412 s. (in Ukrainian)
7. **Sysojeva S.O.** (2011) Education as the object of the research. Shljakh osvity: naukovo-metodychnyj zhurnal. Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Association of the Ukrainian gymnasiums and lyceums, 2, 5–11. (in Ukrainian).

8. **Sokolova I.V.** Problems continuous professional education: research Thesaurus: Science. Vidanov / APN Ukrayiny. In-t pedahohichnoyi osvity i osvity doroslyx, MON. Mariupol»s»kyj derzh. humanitarnyj un-t – Kyiv – Mariupol»: 2010 – 299 p. (in Ukrainian)
9. **Svitlana Tsiura.** Peculiarities of methodology in comparative pedagogical research Porivnyal»no-pedahohichni studiyi. – № 2–3 (16–17), 2013. – S. 7–13. (in Ukrainian).

Iryna Sokolova

NAUKOWE PODSTAWY BADAŃ KOMPARATYSTYCZNYCH W SZKOLNICTWIE

W artykule scharakteryzowano badania komparatystyczne; wymieniono metody stosowane w badaniach pedagogicznych, które niezbędne są do zrozumienia kategorii, a także do uzasadnienia zjawisk i procesów zachodzących w systemach edukacyjnych w różnych krajach. Wyjaśnione zostały podstawowe, paradygmatyczne i instrumentalne podejścia do badań zagadnień szkolnictwa wyższego, z uwzględnieniem funkcji – epistemologicznych, szacunkowych, funkcjonalno-technologicznych.

Słowa kluczowe: wykształcenie wyższe; badania porównawcze – komparatystyka; analiza porównawcza; podejście naukowe.

Irina Sokolova

SCIENTIFIC APPROACHES FOR COMPARATIVE EDUCATION STUDIES

The paper centers on a comparative study as an effective interdisciplinary research strategy. A set of scientific approaches to comparative educational research is grounded to understand phenomena and processes taking place in the educational systems of different countries. Epistemological integrity and constant methodological reflection of scientific pedagogical knowledge is found in the article. The peculiarities of the implementation of basic, instrumental and paradigmatic approaches in research problems of higher education based on predefined functions – epistemological, assessment, functional and technological are disclosed. Systemic, systematic and historical synergy approaches ensure quality of the research program to justify the methodology and techniques of comparative educational study. Paradigmatic approaches (cultural, axiological) determine the processes of development, reform and modernization of higher education in society. Instrumental approaches (historiography, historical, comparative, hermeneutic, narrative, thesaurus) have an efficient algorithm for solving a standardized research tasks. It is concluded that productive scientific approaches of comparative study is the basis for the unification of principles, methods in the integrity and extend the area of study of the phenomenon – higher education.

Keywords: higher education; comparative study; comparative analysis; scientific approaches.

Рецензенти

Н. Мачинська – д. пед.н, доц.

Т. Коваль – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 27.11.14

УДК 37.015.3:378

Неоніла Побірченко

ПСИХОЛОГО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ПОЗИЦІЇ В ОСВІТОЛОГІЇ

У межах психологічних наукових категорій освіти, діючих сучасних підходів – кооперативного, комунікативного, когнітивного (інтелектуального), міждисциплінарного – розглянуто сутність змісту психологічних дослідницьких позицій в освітології. Окреслено коло базових понять, де обґрунтовано їх інноваційну актуальність.

Ключові слова: дослідницька позиція; консультативно-орієнтоване спілкування; освітологія; партнерські взаємини; рефлексивне мислення.

Актуальність дослідження. Настав час вносити якісно-раціональні зміни в освітню сферу сучасного суспільства. Актуалізується професійна підготовка фахівців на міждисциплінарних зв'язках та розробка напрямів професійної багатопрофільної освіти. Людина у наукових дослідженнях визначилися суб'єктом вибору професійної діяльності. Чітке усвідомлення таких наукових позицій дозволяє

кожному реалізовувати власний інтелектуальний, характерологічний, емоційно-вольовий потенціал в умовах взаємовигідних партнерських стосунків.

Зростання суспільної потреби в історії якісної освіти завжди було і буде стимулом життєдіяльності людини. Це відобразилося і на соціальному запиті щодо визначення психологічно-дослідницьких позицій нової науки – освітології – що є необхідною